

ดีสลัดัน ณ แดนใต้: การเข้ารหัสความหมาย สถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ผ่านสื่อโทรทัศน์*

D-Slatan Na Dan Tai Program: Encoding Meaning
of the Southern Provinces of Thailand on Television

พารีดดา เจะเออะ**

กิตติมา ชาญวิชัย***, Ph.D.

บทคัดย่อ

“ดีสลัดัน ณ แดนใต้” เป็นรายการที่วิภูมิกากรายการแรกของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส นำเสนอประเด็นเชิงพื้นที่จากภาคใต้ โดยเฉพาะความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ บทความวิจัยนี้ศึกษากระบวนการติดตั้งรหัสความหมายให้แก่สถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารหัสความหมายใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ส่งสารจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตรายการ กลุ่มคณะกรรมการขับเคลื่อนการผลิตรายการและกองบรรณาธิการร่วมเครือข่ายภาคประชาสังคมของรายการร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา และวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ส่งสารติดตั้งความหมาย “รากเหง้าของปัญหาความไม่สงบ” เป็นความหมายหลัก และนำความหมาย “สิ่งดี ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้” มาแทรกเพื่อกำหนดการรับรู้ของผู้ชมที่ว่า “ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบใน

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ดีสลัดัน ณ แดนใต้: การสร้างความเป็นจริงทางสังคมผ่านสื่อโทรทัศน์ในสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

** นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการสื่อสาร คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีสิ่งดี ๆ ดำรงและซุกซ่อนอยู่” โดยผู้ส่งสารมีจุดยืนในการเข้ารหัสความหมายเพื่อถ่วงดุลความรู้สึกของคนในสังคม ลดความรู้สึกเกลียดชังด้วยการให้อภัยและสร้างความหมายของการอยู่ร่วมกันในสังคม ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารหัสความหมาย ประกอบด้วย ความรู้ในเรื่องที่ต้องใช้งาน การจัดกรอบความหมายและความคิด ความเป็นคนในพื้นที่ เครือข่าย อุดมการณ์ทางวิชาชีพ การมีภาพผู้รับสารในใจ และขอบเขตการแพร่ภาพ

คำหลัก: ดิสลาตัน ณ แดนใต้, จังหวัดชายแดนภาคใต้, การเข้ารหัส, รายการโทรทัศน์, สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

Abstract

“D-Slatan Na Dan Tai” is the first regional TV program of ThaiPBS that presents recently issues from the South, especially the unrest in the southern provinces both Yala, Pattani, and Narathiwat Provinces. The paper is to study the installation code meaning to the situation those places and to explore the factors that affect encoding implication. There is qualitative method and the data collection by in-depth interview 3 groups such as production staffs, committees of driven program production, and cooperated editors with civil societies- with textual analysis, and participant observations. The research reveals that, “D-Slatan Na Dan Tai” has been produced to communicate “The causes of unrest” as primarily meaning and to insert the meaning of “Good things in the Deep south”. These coding are to determine the perception that “Amid the unrest in the southern provinces, there are good things and hold hidden” meaning from senders. Encoding positions, as follows - to balance the feelings of people in society, to reduce the feelings of hatred with forgiveness, and to construct meaning of coexistence in society. Moreover, factors that affect encoding meaning include knowledge in-use, framing message and idea, being in-group, network, ideology in work, the image audience in mind and the scope of broadcasting.

Keywords: D-Slatan Na Dan Tai, The southern provinces, Encoding, Social construction of reality, Television program, ThaiPBS

บทนำ

ท่านดาไลลามะกล่าวถึง “การสร้างความจริง” ไว้ว่า “ชีวิตนี้มีความหมายอะไร ไม่สำคัญ สำคัญที่ว่าเราได้ให้ความหมายกับชีวิตไว้อย่างไร” หลักการนี้สอดคล้องกับทัศนะการสร้างความเป็นจริงทางสังคม โดยหากย้อนกลับไปที่ภัยเหตุการณณ์ 9/11 เครื่องบินพาณิชย์ถูกจับบังคับให้พุ่งชนตึกแฝด “เวิร์ลเทรด เซ็นเตอร์” จนมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ภาพข่าวที่ออกมาจากสื่อตะวันตกในช่วงเวลานั้นได้สร้างภาพแทน (Representation) ให้กับมุสลิมว่าเป็นผู้ก่อการร้าย (Procter, 2004, p.62) และเหตุการณ์นี้ทำให้ชาวมุสลิมและศาสนาอิสลามถูกตีตรา (Stigma) หรือถูกมองในแง่ลบ (Negative) จนตกเป็นจำเลยสังคม (Cagle, Cox & Luoma, 2011; Brown, 2010; Ibrahim, 2010; Zaman, 2009)

เหตุการณ์ดังกล่าว ทัศนะการสร้างความเป็นจริงจากในมิติสื่อมวลชนอาจอธิบายได้ว่า “ข่าว” ไม่ใช่การรายงานความเป็นจริงที่เกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์ แต่เป็นการ “สร้าง” ความเป็นจริงจากเหตุการณ์นั้นขึ้นมา ซึ่งการรายงานข่าวเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะเชื่อมโยงกัน โดยประเวศ วะสี (อ้างใน สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2555) มองว่า สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่สื่อมวลชนไทยมีทัศนคติการมองสถานการณ์แบบที่สื่อตะวันตกวางกรอบเอาไว้ เช่นเดียวกับงานของ ธัญรัศม์ สะละหมัด (2549) ที่พบว่า ภาพลักษณ์ความรุนแรงในอิสลามมีที่มาจาก “สื่อ” กล่าวคือ ในระดับโลกสื่อตกอยู่ในบริบททางวัฒนธรรมที่ให้ความชอบธรรมกับการมองศาสนาอิสลามว่าเป็นความเชื่อที่คุกคามอารยธรรมตะวันตก และมองมุสลิมเป็นพวกที่เน้นการใช้ความรุนแรง เมื่อเกิดเหตุการณ์ 9/11 สื่อมวลชนไทยรายงานข่าวผ่านกรอบข่าวในสถานะเดียวกับที่จัดวางศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมไว้เป็นศัตรู

ทุกวันนี้มนุษย์เราไม่ได้ดำเนินชีวิตอยู่กับโลกแห่งความเป็นจริงทางกายภาพ (Physical Reality) เท่านั้น แต่เรายังอยู่ท่ามกลางโลกที่เต็มไปด้วย “ความหมาย” ที่ถูกสร้างกำหนดขึ้นโดยมนุษย์และโดยเฉพาะ “ความหมาย” ทางสังคมที่มีสื่อมวลชนเป็นผู้ประกอบสร้าง (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553) จากการ

ทบทวนวรรณกรรมในมิติสื่อสารมวลชนที่ศึกษาประเด็นความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า “ความหมาย” หรือ “ความเป็นจริง” ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ถูกกำหนดและสร้างขึ้นโดยรัฐ หรือผู้มีอำนาจเป็นผู้กำหนดความหมาย (วนัสนันท์ มะยุญ, 2549; โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อ, 2548; สมัชชา นิลปัทม์, 2549; สากีเราะ แยนนา, 2550; ปรางค์ทิพย์ ดาวเรือง, 2552; ดวงกมล เทวพิทักษ์, 2555) โดยสื่อมวลชนเป็นผู้สนับสนุนความหมายเหล่านั้น

โดยภาพรวมของการนำเสนอข่าวความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของสื่อต่าง ๆ ที่ผ่านมา พบว่า การนำเสนอข่าวมักแยกขาดจากวิถีชุมชน ความมีชีวิตและความเป็นจริงทางสังคมที่ผูกติดกับศาสนา และวัฒนธรรมจนทำให้ภาพแทนของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่แห่ง “ความรุนแรง” (อัมพร หมดเด็น, 2548) ทั้งนี้ พระไพศาล วิสาโล กล่าวถึงสื่อมวลชนไว้ว่า เมื่อสื่อส่วนใหญ่ให้พื้นที่แก่ข่าวความรุนแรงมากกว่าข่าวอย่างอื่น ทำให้ผู้คนมีทัศนคติในทางลบต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น ความจริงแล้วจังหวัดชายแดนภาคใต้มีแต่เรื่องความรุนแรงเท่านั้น แต่ยังมีเรื่องเกี่ยวกับความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลของคนต่างศาสนา และมีเรื่องราวของผู้คนที่อยู่กันอย่างสันติมานาน (วลักษณ์กมล จ่างกมล, 2550) และข้อเสนอนะจากงานวิจัยหลายชิ้นระบุตรงกันว่า ประชาชนในพื้นที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น สื่อมวลชนควรนำเสนอเนื้อหาและภาพข่าวในด้านบวกบ้าง อาทิ วิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรม (จารียา อรรถอนุชิต และอรุณีวรรณ บัวเนี้ยว, 2550) การพัฒนาความร่วมมือ ความสามัคคี ความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องต่าง ๆ (วนัสนันท์ มะยุญ, 2549)

ด้วยลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนใครของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา วัฒนธรรม ภาษา การศึกษาฯ ทำให้การทำงานเชิงพื้นที่ของกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ “สื่อมวลชน” จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และความกลมกลืนต่อบริบทต่าง ๆ เป็นอย่างดี ที่ผ่านมานักข่าวเผชิญกับอุปสรรคในการทำงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มากมาย อาทิ ปัญหาเรื่องความอันตรายของพื้นที่ ภาษาถิ่น จิตวิญญาณวิชาชีพ แหล่งข่าวไม่ให้ความร่วมมือ และการรายงานข่าวและความไม่เข้าใจระหว่างกัน โดยเฉพาะการรีไทร์ข่าวของกองบรรณาธิการจากส่วนกลาง (ยุคลธร บริสุทธิ์, 2553) หรือแม้ว่าผู้สื่อข่าวจะมีทัศนคติต่อแนวคิดการสื่อข่าวในเชิงบวก แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นเรื่องยากและมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาการนำเสนอ เนื่องจากเป็นรายงานเหตุการณ์เฉพาะหน้า และอยู่ภายใต้การกำกับ

ควบคุมขององค์กรต้นสังกัด (ภัทรภาณุจันท์ ไคนุ่นนา, 2552) นอกจากนี้ ภัทรภาณุจันท์พบว่า แนวทางหนึ่งที่จะสามารถทำได้ คือ การนำเสนอในรูปแบบรายงานพิเศษหรือสก็๊ปข่าว

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอข่าวสารสนเทศในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) เนื้อหาข่าว (2) รูปแบบการนำเสนอข่าว (3) แนวคิด/แนวทางการทำงานของสื่อมวลชน และ (4) การกำกับดูแลขององค์กรสื่อ

สำหรับรายการ ตีสลาดัน ณ แดนใต้ เป็นรายการโทรทัศน์ประเภท “ข่าว” ขึ้นกับโต๊ะข่าวภูมิภาคของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (Thai PBS, 2012) หรือที่เรียกว่า “ทีวีภูมิภาค” จากพื้นที่ภาคใต้ เกิดขึ้นมาจากการออกแบบและทำงานเชิงพื้นที่ร่วมกันระหว่างสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และกลุ่มภาคีเครือข่ายในพื้นที่ อาทิ นักวิชาการจาก ม. สงขลานครินทร์ (วิทยาเขตปัตตานี) โต๊ะข่าวภาคใต้ของสำนักข่าวอิศรา ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ เป็นต้น โดยรายการเริ่มต้นออกอากาศครั้งแรกเมื่อเดือนมกราคม 2552 ในระดับท้องถิ่นครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จนเมื่อปี 2554 ขยายพื้นที่การออกอากาศครอบคลุมทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นรายการที่วิภูมิกาศรายการแรก และเป็นรายการที่พัฒนาขึ้นมาพร้อมกับการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสในยุคแรก

ลักษณะเด่นของรายการ ตีสลาดัน ณ แดนใต้ ที่แตกต่างจากรายการข่าวโทรทัศน์อื่น ๆ คือ เป็นรายการที่ผลิตขึ้นจากผู้ผลิตในพื้นที่ (Emic View) ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ นำเสนอในรูปแบบรายงานพิเศษความยาว 25 นาที และเป็นรายการจากภูมิภาคภาคใต้ที่ออกอากาศทั่วประเทศ ซึ่งคุณลักษณะเฉพาะดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่า รายการ ตีสลาดัน ณ แดนใต้ มีลักษณะเด่นอยู่ที่วิธีคิดในการออกแบบและการสร้าง “ความหมาย” เพื่อสื่อสารกับผู้ชมหรือสังคม จึงนำมาสู่คำถามนำวิจัยที่ว่า รายการตีสลาดัน ณ แดนใต้ มีกระบวนการสร้างและถ่ายทอดความหมาย หรือความเป็นจริงให้กับสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการเข้ารหัสความหมายให้กับสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารหัสความหมายให้กับสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้

นิยามศัพท์

ดิสลาตัน ณ แดนใต้ หมายถึง รายการโทรทัศน์จากภูมิภาคในพื้นที่ภาคใต้ที่นำเสนอเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมิติต่าง ๆ เช่น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ เหตุการณ์ความไม่สงบ วัฒนธรรม เป็นต้น ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

สถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง เนื้อหารายการ ดิสลาตัน ณ แดนใต้

การเข้ารหัส หมายถึง กระบวนการสื่อสารในขั้นตอนการผลิต (Production) ซึ่งเป็นช่วงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสาร (Sender) กับสาร (Message) โดยผู้ส่งสารทำหน้าที่สองอย่างไปพร้อมกัน คือ ผลิตรหัสและผู้ควบคุมรหัสความหมาย (Control Meaning) และถ่ายทอดข่าวสาร (Transmitter)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารหัสความหมาย หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ผู้ส่งสารต้องดำเนินการในช่วงของการสร้างข่าวสาร เพื่อโน้มนำผู้รับสารให้ตีความหมายในทิศทางเดียวกับผู้ส่งสาร

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้มีบทบาทในการติดตั้งรหัสความหมาย/ผู้ส่งสาร โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง ได้แก่ (1) กลุ่มผู้ผลิตรายการ (2) คณะทำงานขับเคลื่อนการผลิตรายการ เป็นอาสาสมัคร มีบทบาทในการอธิบายปรากฏการณ์หรือประเด็นทางสังคมกรณีที่มีความซับซ้อนและเป็นผู้ชี้แนะทิศทางหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้ผลิตรายการ และ (3) กองบรรณาธิการร่วมเครือข่ายภาคประชาสังคมของรายการมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษา และแนะนำประเด็นหรือให้ข้อมูลเชิงพื้นที่ให้แก่ผู้ผลิตรายการ รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 5 คน

ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการ และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมี
ส่วนร่วมต่อกระบวนการทำงานของผู้ส่งสาร

การตรวจสอบความสอดคล้องกันของข้อมูลผู้วิจัย อาศัยการวัดความน่า
เชื่อถือภายใน (Credibility) ของตัวงานวิจัยที่เกิดจากข้อมูลและวิธีได้ข้อมูล โดย
อาศัยการทำความเข้าใจกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยผู้วิจัยใช้เวลา
อยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นเวลา 5 เดือน
ซึ่งนานพอที่จะแน่ใจว่า ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ ตลอดจนให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก
มีพฤติกรรมแสดงออกที่เป็นธรรมชาติ (Phenomenological Validity) และคุ้นเคย
กับผู้วิจัย และยืนยันความน่าเชื่อถือได้ในระดับของการเก็บข้อมูลโดยอาศัยการตรวจ
สอบย้อนแย้ง (Triangulation) ด้วยการให้ข้อมูลหลายแหล่งภายใต้วิธีการเดียวกัน
(Triangulation of Sources) และการรวบรวมข้อมูลมากกว่าหนึ่งวิธี (Methods
Triangulation)

งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดการเข้ารหัส-การถอดรหัส (Encoding and Decoding)
แนวคิดการสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Social Construction of Reality) และความ
ไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกรอบแนวคิด ทฤษฎีในการวิเคราะห์นำเสนอ
ด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

1. การเข้ารหัสความหมายให้กับสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1 การกำหนดรหัสความหมาย

ช่วงปี 2551 สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสกำหนดวาระ “ไฟใต้” ขึ้นเป็น
วาระหลักวาระหนึ่งของสถานี โดยมองว่าพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มี “ช่องว่าง”
ของความเข้าใจระหว่าง “คนในพื้นที่” กับ “คนนอกพื้นที่” จังหวัดชายแดนภาคใต้
โดยในช่วงเริ่มต้นการออกอากาศปี 2552 จนถึงกลางปี 2554 ผู้ส่งสารกำหนด “วิถี
มุสลิม” เป็นรหัสความหมายหลัก จุดเริ่มต้นในการกำหนดรหัส “วิถีมุสลิม” มาจาก
วิถีคิดของผู้ส่งสารที่พยายามจะอธิบาย เรียนรู้ และเข้าใจอัตลักษณ์ความเป็นพื้นที่
ที่มีความหลากหลายของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ที่โดนกดทับ
เรื่อยมาก็คือ “ความเป็นมลายูมุสลิม” โดยโปรดิวเซอร์เล่าว่า “ช่วงนั้นทางกรุงเทพ

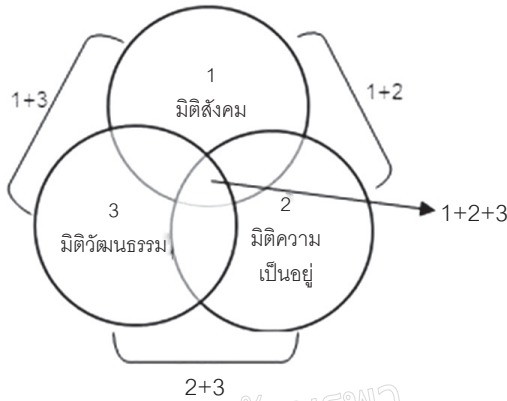
กำหนดแนวคิด 2 อย่าง คือ ต้องการนำเสนอเรื่องวิถีชีวิตจากคนในพื้นที่ให้คนนอกได้รับรู้ และนำเรื่องราววิถีมุสลิมจากข้างนอกเพื่อให้คนข้างในได้เห็น” (สวัสดิ์ หวันสะแหละ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2557) โดยในช่วงแรกนี้รายการมีข้อจำกัดด้านพื้นที่การออกอากาศ ซึ่งครอบคลุมเพียง 5 จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และสงขลา

ระยะต่อมา คือตั้งแต่ปลายปี 2554-2557 รายการขยายขอบเขตพื้นที่การออกอากาศครอบคลุมทั่วประเทศ ในขณะที่เดียวกันผู้ส่งสารมีการปรับเปลี่ยนรหัสความหมายขึ้นใหม่ โดยกำหนดรหัสความหมายออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้และ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งการกำหนดรหัสความหมายออกเป็น 2 ชุดนี้ มาจากวิถีคิดของผู้ส่งสารที่ให้ความสำคัญกับ “รากเหง้าของปัญหาความไม่สงบ” ในพื้นที่ และพยายามจะสอดแทรกความหมายอื่น ๆ ร่วมด้วย เพื่อนำเสนอ “สิ่งดี ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยผู้สื่อข่าวมองว่า “ข่าวส่วนใหญ่นำเสนอในแง่ลบ รุนแรงตลอด ต้องมีเหตุการณ์ระเบิดข่าวถึงจะออกแต่ความสวยงามในเชิงพื้นที่มีนำเสนอหน่อย” (ธนิดา แซ่ซี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2557) ส่วนช่างภาพมองว่า “เราพยายามจะนำเสนอสิ่งดี ๆ ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ออกมาว่าในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งมันก็ยังมีมีความสวยงามซ่อนอยู่” (ชุลกิฟิลี ชาแล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2557) ขณะที่ผู้ผลิตรายการยอมรับว่า

บางครั้งเราก็กลายเป็นคนผลิตซ้ำความรุนแรงในพื้นที่ เพราะเราต้องการเล่าความจริง แต่จะพยายามสะท้อนมุมมองอื่น ๆ ด้วย อีกมุมมองหนึ่งเราก็นำเสนอมุมนี ๆ เชิงวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกัน พยายามจะแทรกเข้าไปเพื่อให้เห็นว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้มีแต่เรื่องความรุนแรง (สวัสดิ์ หวันสะแหละ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2557)

การกำหนดรหัสความหมายที่แตกต่างกัน 2 ชุดนี้มีที่มาจากวิธีการกำหนดเนื้อหาในการนำเสนอ โดยเนื้อหาของรายการ ตีสลาตัน ณ แดนใต้ แบ่งได้ 3 มิติหลัก ๆ ได้แก่ (1) มิติทางสังคมเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาสังคม โดยเฉพาะเหตุการณ์ความไม่สงบ (2) มิติวัฒนธรรม เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการมีสำนึก และการมีส่วนร่วมของคนในสังคมต่อเรื่องต่าง ๆ และ (3) มิติความเป็นอยู่ เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ซึ่งเป็นชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 การกำหนดรหัสความหมายรายการตีสลาดัน ณ แคนใต้

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ร่วมกับกรวิเคราะห์ด้วยบท

จากภาพที่ 1 วงกลม 3 วงมีพื้นที่ซ้อนทับกันทั้งสิ้น 4 ส่วน โดยเมื่อพิจารณาวิธีการนำเสนอเนื้อหาว่า มีการเชื่อมโยงกับเงื่อนไขเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่ พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ ได้แก่ มิตีสังคมและมิตีความเป็นอยู่ (1+2) มิตีสังคมและมิตีวัฒนธรรม (1+3) และมิตีสังคม มิตีความเป็นอยู่ และมิตีวัฒนธรรม (1+2+3) เป็นส่วนผสมของเนื้อหาที่มีมิตีสังคมร่วมอยู่ กล่าวคือเนื้อหารายการมีการเชื่อมโยงเรื่องกับเงื่อนไขเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเป็นเหตุผลที่ “ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นรหัสความหมายหลักของรายการ ในขณะที่พื้นที่ที่ไม่ได้เชื่อมโยงกับมิตีสังคมมีเพียง 1 ส่วน คือ เนื้อหา มิตีวัฒนธรรม และมิตีความเป็นอยู่ (2+3) ซึ่งเนื้อหาส่วนนี้ คือ รหัสความหมาย “ความหลากหลายทางวัฒนธรรม”

นอกจากนี้จากปรับเปลี่ยนรหัสความหมายในระยะที่สอง ผู้ส่งสารมีการกำหนดจุดยืนในการเข้ารหัสความหมายอย่างหลากหลาย โดยผู้อำนวยการกองบรรณาธิการร่วมฯ มองว่า “ตีสลาดันมันทำหน้าที่สื่อสารเรื่องราวของพื้นที่ออกสู่สังคมภายนอกโดยไม่ได้มุ่งสู่ความขัดแย้ง แต่ต้องคำนึงถึงการถ่วงดุลความรู้สึกของคนในสังคม” (สมเกียรติ จันทร์สีมา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2557) ส่วนประธานคณะทำงานขับเคลื่อนการผลิตรายการ มองว่า “ทำยังไงให้คนในพื้นที่เกลียดคนอื่นน้อยลงเกลียดคนที่ต่างจากเราน้อยลง ให้อภัยกัน ห่วงโซ่แห่งความเกลียดซึ่งมันจะได้ถูก

ตัดขาดสันติภาพมันก็มานะ” (ชิตชนก รามิมูลา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2557) และโปรดิเวเซอร์มองว่า “ในมุมมองของผู้ผลิตรายการผมมองว่า สันติภาพคือการนำเสนอเนื้อหาในแง่การอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” (สวัสดิ์ หวันสะแหละ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2557)

จากการกำหนดจุดยืนในการเข้ารหัสข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้ส่งสารมีจุดยืนในการเข้ารหัสเพื่อถ่วงดุลความรู้สึกของคนในสังคม ลดความรู้สึกเกลียดชังของคนในพื้นที่ ด้วยการให้อภัย จนนำไปสู่การสร้างความหมาย “การอยู่ร่วมกันในสังคม” นอกจากนี้พบว่า เหตุผลเบื้องหลังในการปรับเปลี่ยนรหัสความหมายและจุดยืนในการเข้ารหัสก็คือ ความหลากหลายของกลุ่มผู้ชมรายการที่ไม่ได้จำกัดในระดับท้องถิ่น

1.2. การผลิตและการถ่ายทอดความหมาย

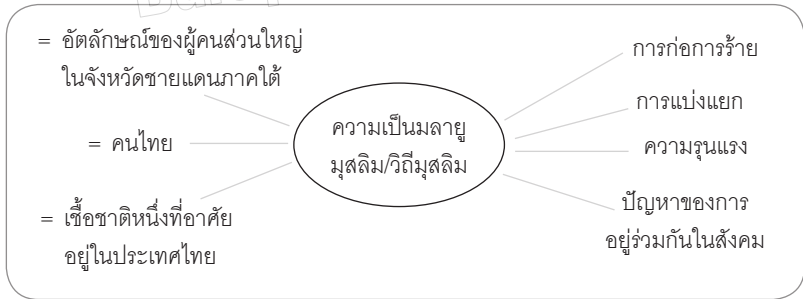
จากการกำหนดรหัสความหมาย (Coding) ในการสื่อสารสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ ขึ้นตอนต่อมา คือ กระบวนการสร้าง/ผลิตและการถ่ายทอดความหมายโดยอาศัย “ภาษา/รหัสนี้” เป็นเครื่องมือในการกลั่นความหมาย (Generate Meaning) (กาญจนา แก้วเทพ, 2547, หน้า 51) ซึ่งรายการโทรทัศน์เป็นรูปแบบการสื่อสารที่อาศัยรหัสภาพและรหัสเสียงเป็นเครื่องมือ กระบวนการผลิตความหมายนอกจากรหัสภาพและรหัสเสียงผู้วิจัยยังพบรหัสอื่น ๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อการผลิตความหมายสำหรับรายการ ตีสลัตน ณ แดนใต้ นั่นคือ รหัสประเด็น ดังนี้

1.2.1 รหัสประเด็น ประเด็นมีคุณสมบัติในการเป็นรหัสในกระบวนการผลิตเนื่องจากเป็นส่วนที่เผยให้เห็นโครงสร้างของเรื่อง พบว่า ประเด็นที่ปรากฏในรายการมีที่มาจาก 3 แหล่ง คือ จากตัวเหตุการณ์จากผู้ผลิตรายการคิดประเด็นขึ้นและจากการเสนอของกลุ่มเครือข่ายและพบว่า ผู้ส่งสารเลือกบรรจุความหมาย “ความเป็นมลายูมุสลิม” หรือ “วิถีมุสลิม” ไว้ในโครงสร้างของรายการ กล่าวคือ ประเด็นวิถีมุสลิมจะปรากฏในเนื้อหาทุกมิติ เพื่อให้สังเกตง่ายต่อการจดจำในสายตาผู้รับสาร (Meaningful of Memorable) โดยโปรดิเวเซอร์อธิบายว่า “สิ่งที่ต้องการจะบอกกับคนดู คือ หลายสิ่งหลายอย่างที่สังคมมองภาพหรือรับรู้ จริง ๆ มันไม่ใช่อย่างนั้น บางทีเขามองคน 3 จังหวัด คนมลายูว่าเป็นคนเคร่งศาสนา อยู่กับศาสนาอย่างเดียว แต่จริง ๆ แล้วมันไม่ใช่ มันยังมีสีสันของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ เราอยากบอกความจริงเรื่องนี้” (สวัสดิ์ หวันสะแหละ, อ้างแล้ว) สอดคล้องกับวิถีคิดของผู้ดำเนินการ

กองบรรณาธิการร่วมฯ ที่มองว่า

ถ้าพูดถึงสามจังหวัดสีแดงต้นๆ ทำให้ภาพความเป็นมลาญญูถูกยอมรับผ่านสื่อ จากเดิมอัตลักษณ์มลาญญูเท่ากับมุสลิมก่อการร้าย แต่จริง ๆ มันมีความหลากหลายกว่านั้นในเชิงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และอื่น ๆ แนวความคิด ‘เรียนรู้และเข้าใจ’ ในสถานการณ์ที่มีความรุนแรง ความขัดแย้ง มันก็มีธงสันติภาพ ทำให้คนเห็นว่ามันก็มีวิถีอื่นนอกจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นก็คือ วิถีมุสลิม (สมเกียรติ จันทรสีมา, อ่างแล้ว)

ผู้วิจัยสรุปความหมาย “ความเป็นมลาญญูมุสลิม” ในมุมมองผู้ส่งสารออกเป็น 7 ความหมาย ประกอบด้วย ความหมายที่ผู้ส่งสารตั้งใจเข้ารหัสเพื่อสร้าง (construct) ความเข้าใจและการยอมรับ (include) (ซ้ายมือ) และความหมายในเชิงการตีตรา (stigma) ซึ่งเป็นความหมายที่ผู้ส่งสารพยายามปฏิเสธ (exclude) หรือทำลายกรอบ (deconstruction) (ขวามือ) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การจัดการรหัสประเด็นความเป็นมลาญญูมุสลิม/วิถีมุสลิม

1.2.2 รหัสภาพ ผู้ส่งสารอาศัยรหัสทางสังคม (Social Code) ด้วยภาพที่สื่อความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน หรือคนกับสังคมของเขา โดยภาพหลักที่ปรากฏในรายการแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1) ภาพกลุ่มทางสังคมที่สื่อไปถึงความหมายว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม กลุ่มนี้เน้นการใช้ภาพที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ภาพคนทำละหมาด ภาพกิจกรรมทางวัฒนธรรม ภาพบรรยากาศร้านน้ำชา/สภากาแฟ ภาพคนตักบาตร เป็นต้น

ภาพที่ 3 ภาพกลุ่มทางสังคมที่สื่อถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2) ภาพที่สื่อความหมายว่าด้วยความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ผลิตรายการเน้นการใช้สัญลักษณ์ภาพที่เกิดจากความเป็นเหตุเป็นผล (Index) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์กลุ่มคนกับเหตุการณ์ความไม่สงบ หรือสิ่งของกับเหตุการณ์ความไม่สงบ

ภาพที่ 4 ภาพที่เชื่อมโยงกลุ่มคนกับเหตุการณ์ความไม่สงบ

ภาพที่ 5 ภาพที่เชื่อมโยงสิ่งของหรือสัญลักษณ์กับเหตุการณ์ความไม่สงบ

นอกจากนี้ จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า รหัสภาพที่ปรากฏในรายการ ได้ผ่านขั้นตอนการกำกับ 4 ช่วงจังหวะ คือ (1) ภาพที่ผู้สื่อข่าวกำหนดขึ้นในขั้นตอนการเขียนบท (2) ภาพที่บันทึกโดยช่างภาพ (3) ภาพที่ผ่านกระบวนการตัดต่อ (4) ภาพที่ผ่านการตรวจทาน และปรับแก้ไขโดยโปรดิวเซอร์ เช่น ตัดภาพทิ้ง เพิ่มภาพใหม่เข้ามา หรือยืดหดภาพให้สั้นหรือยาว และจากช่วงจังหวะในการกำกับภาพ พบว่า

อำนาจในการสร้าง/สถาปนาความเป็นจริงกระจายไปตามบทบาทหน้าที่ของกลุ่มผู้ผลิตรายการ โดยเริ่มต้นจากผู้เขียนบท ช่างภาพ ช่างตัดต่อ และโปรดิวเซอร์ ซึ่งอำนาจการตัดสินใจในขั้นตอนสุดท้ายจะเป็นความรับผิดชอบของโปรดิวเซอร์

1.2.3 รหัสเสียง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ เสียงประกอบ และเสียงพูดของมนุษย์พบว่า ในส่วนเสียงประกอบผู้ผลิตรายการเน้นการใช้เสียงดนตรี 3 ลักษณะ ได้แก่ เสียงที่สื่อพิธีกรรมทางศาสนา ดนตรีที่สร้างความรู้สึกแบบต่าง ๆ และดนตรีที่แสดงความเป็นท้องถิ่นภาคใต้ สำหรับเสียงพูดของมนุษย์ ได้แก่ เสียงบรรยาย และเสียงสัมภาษณ์ โดยเฉพาะการให้สัมภาษณ์ของบุคคลในรายการผู้ผลิตรายการคำนึงถึงวิธีใช้คำพูดเป็นหลัก เนื่องจากคำพูดเป็นช่องทางแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด (Expression) ซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีใช้คำพูด แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1) การใช้คำพูดที่ต้องการสื่อความหมายถึงบุคคล โดยคำที่ห้ามใช้ในรายการ เช่น คำว่า “ผู้ก่อการร้าย” “โจรก่อการร้าย” “โจรใต้” “โจรแยกดินแดน” เป็นต้น โดยกำหนดให้ใช้คำว่า “ผู้ก่อความไม่สงบ” “ผู้เห็นต่าง” “ผู้เห็นต่างจากรัฐ” “คู่ขัดแย้ง” เป็นต้น

2) การใช้คำพูดที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและกลุ่มชาติพันธุ์ ต้องระมัดระวังต่อคำพูดที่สื่อความหมายของการข่มขู่ เช่น เหตุการณ์ครั้งนี้มาจากไทยพุทธฆ่ามุสลิมหรือมุสลิมยิงไทยพุทธ เป็นต้น

3) การใช้คำพูดที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ 3 โดยโปรดิวเซอร์ เล่าว่า ผมจะตัดคำที่สุ่มเสี่ยงซึ่งมีเยอะมาก เช่น คำพูดที่ว่าคนที่เผาบ้านเขาขอให้กลับตัวเป็นคนดี ซึ่งผมจะนั่งฟังและคิดว่าพูดไปแล้วโจรจะโกรธหรือเปล่า เราไม่รู้ ดูเพราะความรู้สึก เราไม่อยากจะเขาพูดอะไรที่ยังไม่รู้แน่ชัดว่าใครทำไม่ควรไปโทษฝ่ายโน้นฝ่ายนี้ หรือใช้ถ้อยคำที่ประชดประชัน เพราะเราต้องระวังตัวเขาด้วยไม่ให้มีปัญหากับคู่ขัดแย้ง หรือคำว่า ‘ตำรวจทำ ทหารทำ’ ผมจะดูที่บริบทของคำ เช่น เห็นว่าแต่งชุดทหารมายังที่ร้านน้ำชา ถ้าลักษณะนี้จะใช้ได้ก็ต่อเมื่อเราไปสัมภาษณ์โฆษกของรัฐมาคนด้วย แต่หากพูดฝ่ายเดียวผมก็จะไม่ตัดให้ออกอากาศ (สวัสดิ์ หวันสะแหละ, อ้างแล้ว)

นอกจากนี้ จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า ในขั้นตอนการตัดต่อ (editing) คนตัดต่อจะทำหน้าที่ร้อยเรียงภาพและเสียง รวมถึงเลือกใช้ดนตรีตามบทที่กำหนดไว้ ซึ่งการตัดต่อในขั้นนี้จะมีความสมบูรณ์เพียง 60-70 เปอร์เซ็นต์ ขั้นตอน

ต่อมาโปรดิวเซอร์จะเป็นผู้มิกซ์รายการ (ภาพและเสียง) ในขั้นตอนสุดท้ายก่อนส่งรายการไปออกอากาศ ดังนั้น ในขั้นตอนสุดท้ายนี้เองโปรดิวเซอร์จะใช้วิจารณญาณในการพิจารณาการใช้ภาพ และเสียง รวมถึงความสมบูรณ์ในการนำเสนอและในกรณีที่โปรดิวเซอร์ไม่มั่นใจต่อการใช้คำพูดที่มีความอ่อนไหวก็จะมีประกาศคณะกรรมการขับเคลื่อนการผลิตรายการซึ่งจะเป็นกลไกการพิจารณาความเหมาะสมอีกชั้นหนึ่ง

ผมเชื่อเรื่องการถูกผิดในเชิงข้อมูล ถ้าถามว่าใครรู้ดีที่สุด ผมว่าคนในพื้นที่เจ้าของประเด็นเขารู้ว่าอะไรถูกหรือผิด อะไรไม่ควรนำเสนอ ตรงนี้ผมว่าเป็นจุดแข็งเพราะคนในพื้นที่ที่เข้าใจสถานการณ์เป็นคนออกแบบเรื่องราว เขาเองต้องตรวจทานแล้วว่าถ้าออกอากาศไปแล้วจะมีผลกลับมากับตัวเขาเองในพื้นที่ที่ก็เสี่ยงเหมือนกัน (สมเกียรติ จันทรสีมา, อ้างแล้ว)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารหัสความหมายสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้

การสื่อสารในขั้นตอนการผลิต (Production) ทั้งในส่วนของกำหนดยุทธศาสตร์ความหมายและในส่วนของสร้างและการถ่ายทอดความหมายนั้น ผู้ส่งสารต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการเพื่อให้การเข้ารหัสความหมายประสบความสำเร็จ หรือโน้มนำผู้รับสารให้รับรู้ความหมายในทิศทางเดียวกับผู้ส่งสาร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารหัสความหมายแบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านองค์กร เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อกลุ่มผู้ผลิตรายการ ในฐานะที่เป็นพนักงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสที่จัดเป็นสถาบันสื่อสารมวลชน มีข้อบังคับทางด้านจริยธรรมของวิชาชีพซึ่งสะท้อนผ่านแนวคิดการทำงานเชิงพื้นที่ที่เชื่อในเรื่องการเป็นเจ้าของเรื่องเป็นผู้รู้เรื่องรายนั้น ๆ ทำให้ผู้ผลิตรายการมีอิสระในการทำงาน โดยไม่ถูกกำหนดประเด็น/เรื่องหรือกำกับจากส่วนกลาง และพบว่าองค์ประกอบสำคัญในการเข้ารหัสความหมายประกอบด้วย นโยบายของสถานีฯ ที่มีความสำคัญกับวาระไฟใต้ อุดมการณ์ทางวิชาชีพที่ให้อิสระในการทำงานดูแลการผลิต และพื้นที่การออกอากาศ

2.2 ปัจจัยด้านตัวบุคคล เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อของผู้ผลิตรายการ ในการสร้างความหมายให้กับผู้รับสาร พบว่า ความเป็นคนในพื้นที่เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญโดยเกี่ยวเนื่องกับการนับถือศาสนา ความสามารถในการใช้ภาษา

ความเข้าใจในลักษณะเฉพาะของพื้นที่ และความรู้ในเรื่องที่ต้องใช้งานของผู้ผลิต
รายการ องค์ประกอบเหล่านี้เป็นคุณสมบัติสำคัญในการสร้างความไว้วางใจให้แก่
ชาวบ้านในพื้นที่และลดอุปสรรคในการทำงานในพื้นที่

2.3 ปัจจัยด้านเครือข่าย เครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ในกระบวนการผลิต
และเป็นกลไกสำคัญที่แสดงถึงการอยู่รอดของรายการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ
คือ (1) กลุ่มเครือข่ายในพื้นที่ซึ่งมีบทบาทต่อรายการในแง่ของการชี้แนะ/ กำหนด
ทิศทางของรายการ และเป็นที่ปรึกษาให้แก่ผู้ผลิตรายการ และ (2) กลุ่มเครือข่าย
ภาคประชาสังคม เป็นกลุ่มที่มีบทบาทต่อผู้ผลิตรายการในแง่ของการเป็นแหล่งข้อมูล
ทั้งเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่รวมถึงการเข้าถึงแหล่งข้อมูลในพื้นที่

2.4 ปัจจัยด้านเนื้อหา เป็นวิธีการกำหนดเงื่อนไขการรับรู้โดยผู้ส่งสาร
อาศัยกลยุทธ์ของกระบวนการเข้ารหัสที่ปรากฏในรายการ 3 ส่วนหลัก ได้แก่

1) ชื่อรายการและไตเติ้ลรายการ เป็นการกำหนดวิธีการตั้งชื่อให้มี
ความแปลก โดยการเล่นคำที่มีความหมายเดียวกันใน 2 ภาษา คือ ภาษามลายู
(คำว่า ดีสลาตัน) และภาษาไทย (คำว่า “ณ แดนใต้”) โดยทั้ง 2 คำ แปลว่า ที่ภาคใต้
ซึ่งความหมายของชื่อสื่อถึงความเป็นคนในพื้นที่

ภาพที่ 6 ชื่อรายการที่ปรากฏในไตเติ้ลรายการ

2) ผู้ดำเนินรายการ โดยการกำหนดสัดส่วนความยาวในการนำเสนอ
คือ ผู้ดำเนินรายการจะปรากฏในช่วงการเปิดเรื่อง การเชื่อมโยงประเด็น และการปิด
เรื่อง/สรุปเรื่อง รวมถึงการกำหนดบทบาทผ่านบุคลิกลักษณะและศักยภาพของตัวบุคคล

3) ผู้ให้สัมภาษณ์ในรายการ โดยกำหนดความสำคัญด้วยการคัดเลือก
ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่ค่อยปรากฏในสื่อหรือรายการข่าวทั่วไป รวมถึงการให้ความสำคัญ
กับผู้ให้สัมภาษณ์หรือตัวละครในบทบาทภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และนัก
วิชาการมากกว่าเจ้าหน้าที่รัฐ

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า การติดตั้งรหัสความหมาย “ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้” และ “ความหลากหลายทางวัฒนธรรม” แสดงให้เห็นว่า ผู้ส่งสารไม่ได้ลบภาพจำเกี่ยวกับ “ความรุนแรง” แต่ตั้งใจเอา “สิ่งดี ๆ หรือความสวยงาม” ของจังหวัดชายแดนภาคใต้มาแทรก ซึ่งเป็นวิธีการกลั่นความหมายโดยอาศัยหลักความสัมพันธ์ (System of Relationship) (กาญจนา แก้วเทพ, 2547) ที่ว่า “ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีสิ่งดี ๆ หรือสิ่งสวยงามดำรง/ ซุกซ่อนอยู่”

อภิปรายผล

การเข้ารหัสความหมายให้แก่สถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ของรายการตีตลาดัน ณ แดนใต้ สะท้อนความเป็น “คนใน” พื้นที่/วัฒนธรรมทั้งในส่วนผู้ส่งสารและตัวรายการ ที่ต้องการสื่อสารประเด็นเชิงพื้นที่ และเมื่อพิจารณาจุดยืนในการเข้ารหัสความหมายของผู้ส่งสาร สะท้อนให้เห็นวิถีคิดในการกำหนดการรับรู้ให้แก่ผู้ชมรายการที่หลากหลาย กล่าวคือ จุดยืนในการถ่วงดุลความรู้สึกของคนในสังคมที่มีต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้ แสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสารต้องการสื่อสารไปยัง “คนนอก” พื้นที่/ วัฒนธรรมเป็นหลัก ส่วนจุดยืนในการลดความรู้สึกเกลียดชังของคนในพื้นที่ ด้วยการให้อภัยกัน แสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสารต้องการสื่อสารไปยังผู้ชมที่เป็น “คนใน” พื้นที่/วัฒนธรรม ในขณะที่จุดยืนในการสร้าง ความหมาย “การอยู่ร่วมกัน” ในสังคม จุดยืนนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารไปยังคนในและคนนอกพื้นที่/ วัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจุดยืนในการเข้ารหัสจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน แต่ก็มีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน นั่นคือเป้าหมายในการปรับทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้จากแง่ลบให้เป็นแง่บวก นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาด้วยกรอบคุณลักษณะของรายการ (ภัทรา บุรารักษ์, 2555) ด้วยเกณฑ์วัดมีการแพร่ภาพกระจายเสียง และเกณฑ์เป้าหมายในการดำเนินงานสรุปได้ว่า การเข้ารหัสความหมายของรายการเป็นการสื่อสารจากคนในวัฒนธรรมไปหาคนในและคนนอกวัฒนธรรม (ผู้ชมทั่วประเทศ)

เมื่อพิจารณาการกลั่นความหมาย (Generate Meaning) โดยอาศัยหลัก

ความสัมพันธ์ (System of Relationship) (กาญจนา แก้วเทพ, อ้างแล้ว) ที่ว่า “ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีสิ่งดี ๆ หรือสิ่งสวยงามดำรง/ชุกช่อนอยู่” วิธีการกลั่นความหมายดังกล่าวเป็นตัวกำหนดวิธีการมองโลก หรือเป็นวิธีการสร้างความเป็นจริงให้แก่สถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ในกระบวนการผลิตและการถ่ายทอดความหมาย ผู้ส่งสารพยายามกำหนดรหัส “ความหลากหลายทางวัฒนธรรม” ด้วยการนำเสนอ “สิ่งดี ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผ่านเนื้อหามิติความเป็นอยู่และมิติวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเนื้อหาเพียงส่วนเดียวที่ไม่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความไม่สงบ หรือมิติสังคมที่เป็นเนื้อหาหลักในการนำเสนอ “ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้”

การสอดแทรกความหมาย “สิ่งดี ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นกลยุทธ์ในการเข้ารหัสความหมายที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยของ จาริยา อรรถอนุชิต และอรุณีวรรณ บัวเนี้ยว (2550) และ วันสนันท์ มะญู (2549) ที่พบว่าประชาชนในพื้นที่ต้องการให้จังหวัดชายแดนภาคใต้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยสื่อมวลชนควรนำเสนอเนื้อหาและภาพข่าวในด้านบวกบ้าง อาทิ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ความร่วมมือ ความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องต่าง ๆ เช่นเดียวกับทัศนะของ พระไพศาล วิสาโล (วสันตมณฑล งามกุล, 2550) ที่ว่า “ความจริงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มิได้มีแต่เรื่องความรุนแรงเท่านั้น แต่ยังมีเรื่องเกี่ยวกับความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลระหว่างคนต่างศาสนา มีเรื่องราวของผู้คนที่อยู่กันอย่างสันติมานาน และงานของ สมศักดิ์ หนูนาม และรอซิดี๊ะ ปูซู (2552) ที่สะท้อนว่าชาวสาราจากชายแดนใต้ส่วนใหญ่ก็มีแต่ข่าวร้าย ๆ หากจะมีข่าวดีปะปนบ้างในแง่ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คนที่เสพลีอกก็มักไม่ค่อยเชื่อถือ เนื่องจากถูกข่าวร้าย “ผลิตซ้ำ” และแย่งชิงพื้นที่การรับรู้ไปมากกว่า ฉะนั้นการมองสถานการณ์ในมุมมองใหม่ที่เป็นไปได้จริงน่าจะช่วยเยียวยาปัญหานี้ได้บ้าง

สจิวต ฮอลล์ (1990) อธิบายว่า นอกเหนือจากการตั้งรหัสในข่าวสารแล้ว ผู้ส่งสารยังได้กำหนดมุมมองและทิศทางของการมอง หรือโน้ม้นำการรับรู้ของผู้รับสารด้วยกลไกที่เรียกว่า เงื่อนไขของการรับรู้ (Condition of Perception) โดยในกรณีของรายการ ดีสลาดัน ณ แดนใต้ นอกจากการกำหนดรหัสความหมายในการสื่อสารสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้ออกเป็น 2 ชุด การกลั่นความหมาย “ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีสิ่งดี ๆ หรือสิ่งสวยงามดำรง/

ชุกช่อนอยู่” ยังเป็นการกำหนดมุมมอง/ทิศทางของผู้ชมเอาไว้ 2 ลักษณะ คือ ผู้ชมจะเลือกดูด้วยจุดยืนของคนที่มีอคติ หรือมีภาพจำเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ในแง่ลบ และจุดยืนของคนที่คาดหวังต่อการแสวงหาทางออกของปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการกำหนดทิศทางของผู้ชมนี้สอดคล้องกับเป้าหมายในการปรับทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้

นอกจากนี้ แนวคิดการเข้ารหัส-การถอดรหัสอธิบายไว้ว่า แม้ผู้ส่งสารจะมีวิธีการกลั่นความหมายที่ดีเพียงใดก็ตาม ในทางปฏิบัตินั้นผู้ส่งสารจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่ เงื่อนไขหนึ่งที่เป็นตัวกำหนด (Precondition) คือ อำนาจของผู้ส่งสาร (กาญจนา แก้วเทพ, 2547, หน้า 54) ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารหัสด้านเนื้อหาเป็นอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขการรับรู้ (Condition of Perception) ผ่านชื่อรายการ ผู้ดำเนินรายการ และผู้ให้สัมภาษณ์ หรืออำนาจในการเล่าเรื่อง ซึ่งทัศนะของ Bird และ Dardenne (1988) มองว่า การจัดวางผู้คนและเหตุการณ์เป็นกระบวนการควบคุมอำนาจในการเล่าเรื่องของข่าวด้วยวิธีการสถาปนาความจริงโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะหรือแหล่งข่าว เช่นเดียวกับแนวคิดการเข้ารหัส-การถอดรหัสที่อธิบายว่า สื่อมวลชนมีอำนาจการสถาปนาสถานภาพให้แก่บุคคล (Status Conferral) (กาญจนา แก้วเทพ, 2547, หน้า 52)

นอกจากนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนในช่วง 10 ปี (ปี 2547-2556) ของการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า สื่อได้สร้างภาพแทน/ ความหมายของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในแง่ลบเอาไว้มากมาย เช่น พื้นที่แห่งความรุนแรงที่เต็มไปด้วยผู้ร้าย และโจรแบ่งแยกดินแดน (อัมพร หมาดเด็น, 2548) การเหมารวมคนมุสลิมในทางลบโดยเกี่ยวเนื่องกับการก่อการร้าย การสร้างความไม่สงบ ความเหี้ยมโหด (โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อ, 2548; นูวรรณ ทับเที่ยง, 2550) ในส่วนของรายการตีสลัดต้น ณ แดนใต้ ผู้ส่งสารพยายามรื้อถอน (Deconstruct) ความหมายในแง่ลบเหล่านี้ผ่านรหัสภาพและรหัสเสียง นอกจากนี้จุดยืนในการเข้ารหัส “การอยู่ร่วมกันในสังคม” ยังเป็นการสร้างความหมายใหม่ (Reconstruct) ซึ่งเป็นความหมายที่ทำหน้าที่ด้านอุดมการณ์ตามความต้องการของผู้มีอำนาจในสื่อ สอดคล้องกับทัศนะของสจิวต์ ฮอลล์ (Hall, 1990) อธิบายว่า กลยุทธ์การเข้ารหัสและการถอดรหัส เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์ของสังคม นอกจากนี้การอยู่ร่วมกันในสังคมยังเป็นวิธีการสร้างข่าวสาร

ที่เชื่อมโยงกับ “สันติสุขชายแดนภาคใต้” ซึ่งเป็นอุดมการณ์ของสังคมที่รัฐบาลพยายามสร้างแนวทางสันติวิธีกับจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเป็นจุดเปลี่ยนผ่านจากความรุนแรงไปสู่การทำความเข้าใจในความเป็นพหุวัฒนธรรม (ทีมข่าวอิศรา, 2555)

อย่างไรก็ตาม หากทบทวนบทบาทของสื่อมวลชนท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นมากกว่าทศวรรษ (นับตั้งแต่ปี 2547) สื่อมวลชนอยู่ในฐานะหมากตัวหนึ่งบนกระดานที่อาจจะช่วยสร้างสันติภาพให้เป็นจริงในโลกปัจจุบัน ด้วยการทำหน้าที่ในการ “สร้างสรรค์ความเป็นจริง” ให้เกิดขึ้นในสังคมนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2530, หน้า 40) สอดคล้องกับทัศนะของประเวศ วะสี (ทีมสถาบันอิศรา โต๊ะข่าวภาคใต้, 2552) ต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ ทีมองว่า กลุ่มผู้นำที่มีผลต่อการกำหนดทิศทางในสังคมมี 5 ประเภท ได้แก่ นักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาการ นักธุรกิจ และสื่อมวลชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอในการทวิจ้ยครั้งต่อไป การเข้ารหัสเป็นกระบวนการสร้างความหมายในจังหวัดที่ 1 อันเป็นขั้นตอนแรกของผู้ส่งสารได้สร้างความเป็นจริง (Social Construction of Reality) ขั้นตอนต่อไป คือ การเผยแพร่ถ่ายทอดความเป็นจริงให้แก่ผู้ชมรายการ ดังนั้นกระบวนการสร้างและการถ่ายทอดนี้ประสบความสำเร็จหรือไม่ต้องอาศัยการวิจ้ยกระบวนการถอดรหัส (Decoding) เพื่อพิสูจน์ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจ้ยไปใช้ ท่ามกลางวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สื่อมวลชนในฐานะสถาบันทางสังคมที่มีสำคัญที่จะช่วยคลี่คลายความขัดแย้ง ความสับสน รวมถึงการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น การทำหน้าที่เป็น “กระจกสะท้อนความเป็นจริง” อาจใช้ไม่ได้หรือไม่เพียงพอ โดยสื่อควรทำหน้าที่เป็นปัจจัยหนึ่งในการ “สร้างสรรค์ความเป็นจริง” ให้เกิดขึ้นมาในสังคมด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจ้ยขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร สำหรับการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนในการทำวิจ้ยครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจ้ยทุกท่าน

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2530). *สื่อในสันติภาพ สันติภาพในสื่อ*. กรุงเทพฯ: วิตตอรีเพาเวอร์พอยท์.
- _____. (2547). *การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์*. กรุงเทพฯ: แบรินด์เอจ.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2553). *สายธารนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- โครงการกลไกสื่อมวลชนศึกษาเพื่อสุขภาวะมุขลินีสื่อมวลชนศึกษา. (2548). *รายงานผลการศึกษาภาพตัวตนและความสมดุลในรายการโทรทัศน์กับบทบาทในการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาวะของสังคม.
- จารียา อรรถอนุชิต และอรุณีวรรณ บัวเนี้ยว. (2550). *แบบแผนการสื่อสารการเปิดรับสื่อและความต้องการข่าวสารของประชาชนเกี่ยวกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สงขลา: คณะวิทยาการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ดวงกมล เทวพิทักษ์. (2555). *การวางกรอบเนื้อหาข่าวของสื่อเกี่ยวกับความรุนแรงจากความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย*. ดุชฎินพนธ์นิเทศศาสตร์ ดุชฎินบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ภัทรา บุรารักษ์. (2555). *โทรทัศน์ท้องถิ่น: สื่อใหญ่ที่อยู่ได้เพราะคนเล็ก ๆ*. ใน กาญจนา แก้วเทพ (บรรณาธิการ), *สื่อที่ใช้ของใครที่ขอบ: การ์ตูน โทรทัศน์ท้องถิ่น แฟนคลับ*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ปรางทิพย์ ดาวเรือง. (2552). *หนังสือพิมพ์ไทยกับการอธิบายปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. ใน ชัยวัฒน์สถาอานันท์ (บรรณาธิการ), *ศึกษาความรุนแรงภาคใต้: บริบททางนโยบายความรู้การรับรู้ รายงานการศึกษาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทีมข่าวอิสรา. (29 กรกฎาคม 2555). “หน่วยปฏิบัติการสถิติไฟใต้...ยันไม่เลวร้ายอย่างที่คิด”. *ศูนย์ข่าวภาคใต้*. วันที่ค้นข้อมูล 1 มิถุนายน 2556, จาก www.isranews.org/south-news/stat-history/item/7950-2012-07-29-04-37-26.html

- ฉัตรศรีม ละครหมัด. (2549). อิสลาม-สื่อ-ความรุนแรง: ปฏิสัมพันธ์บนเส้นทางการสร้างภาพลักษณ์ความรุนแรง. คุษฏินิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, วิทยาลัยสหวิทยาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภิรทกาญจน์ ไคนุ่นนา. (2552). การสื่อข่าวสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้สื่อข่าวท้องถิ่น: รายงานวิจัย. สงขลา: คณะวิทยาการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ยุคลธร บริสุทธิ์. (2553). กระบวนการหาข่าวของนักข่าวสังกัดสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์กรุณิเหตุการณความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ประเทศไทย. การค้นคว้าอิสระหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันสนันท์ มະยูนุ. (2549). ทศนะของขาวมุสลิมที่มีต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน: กรณิศึกษาสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- วลัษณ์ภมล จ่างมล. (2550). สื่อสันติภาพ: จริยธรรมการจัดการและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมศักดิ์ ทุ่งงาม และรอชิตะ ปุชู. (ธันวาคม 2552). ประเวศวะสี...เมื่อคลื่นแห่งน้ำใจก่อเกิดที่ชายแดนใต้. วันที่ค้นข้อมูล 5 มิถุนายน 2556, จาก www.isaranews.org/south-news/special.talk/item /2104-2009-12-21-06-36-32.html.
- สมัชชา นิลปัทม์. (2549). การถอดรหัสของผู้รับสารต่อการเสนอข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกรณีกรี้อเซะและตากใบ. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สากี้เจาะแยนา. (2550). ภาพสะท้อนเหตุการณ์อุตมการณและวาทกรรมเกี่ยวกับสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชน. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2555). สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้: บัดตานี ยะลา นราธิวาส สตูล. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- อัมพร หมาดเต็น. (2548). เสียงสะท้อนจากแดนใต้เมื่อความรุนแรงเขย่าบ้านเกิด. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

- Bird, S. E., & Dardenne, R. W. (1988). Myth, Chronical and Story: Exploring the Narrative Qualities of News. In D. A. Berkowitz (Ed.), *Social Meaning of News. United State of America Sage Publications.*
- Brown, J. A. (2010). *Islam, The United States and Multiple Identities: An Analysis of Determinants of Muslim Public Opinion of the Opinion of the United States and its Implications for U.S. Public Diplomacy*, Master of Public Policy Georgetown University, District of Columbia.
- Cagle, A., Cox, L., & Luoma, K. (2011). Content Analysis of the Portrayal of Muslims in American Media. *Human Communication, 14*(1), 1-16.
- Hall, S. (1990). Encoding/decoding. In S. Hall, D. Hobson, A. Lowe and P. Willis (Eds.), *Culture, media, language: working papers in cultural studies*, London: Unwin Hyman.
- Ibrahim, D. (2010, Febuary). The Framing of Islam On Network News Following the September 11th Attacks. *International Communication Gazette, 72*, 111-125.
- Procter, J. (2004). *Stuart Hall*. London: Rutledge.
- Thai PBS. (2012). *ดีสลัดต้น ณ แดนใต้*. วันที่ค้นข้อมูล 10 พฤศจิกายน 2556, จาก [http:// program. thaipbs. or.th/newsprogram/article13959.ece๗](http://program.thaipbs.or.th/newsprogram/article13959.ece๗).
- Zaman, N. K. (2009). Understanding the experiences of discrimination in Muslim Americans post 9-11: A qualitative study. *ProQuest Dissertations and Theses.*